

Абрамова Ю.В. (Харьков)	Метафорическое содержание концептов «мужчина» и «женщина» в британских пословицах	11
Андрієнко В. П. (Сімферополь)	Балада Гете «Der Fischer» і її українські переклади	12
Андрієнко Т.П. (Киев)	Диалог-обмен мнениями как проявление «я»-концепции личности	13
Анохіна Т. О. (Київ)	Інтеграція вербальних і невербальних знаків (на матеріалі англійської мови)	14
Аполонова Л.А. (Запорожье)	Констативы в функции обоснования директивных высказываний	15
Архелюк В.В.(Чернівці)	Інтернет: стиль розмовної лексики	16
Баланюк С.С. (Чернівці)	Особливості інвентаризації лексико-семантичної групи прикметників із значенням «особливий»	17
Безуглая Л.Р. (Харьков)	Косвенность выражения языкового значения: системно-прагматический анализ	18
Белогуб А.Л. (Харьков)	К вопросу о многозначности терминологической лексики (на материале немецкого языка)	20
Белозьорова Ю. С. (Запоріжжя)	Когнітивна субкатегоризація часових відносин у німецькій мові	21
Бехта І.А. (Львів)	Сутність прямого мовлення в текстовій комунікації	22
Богдан В.В. (Бердянськ)	Пропозиціональні відношення в рамках приєднувальних конструкцій і складнопідрядних речень	23
Богданова Т.О. (Запоріжжя)	Загальна характеристика аргументативного дискурсу	25
Бондаренко Е.В. (Харьков)	Когнитивная интерпретация времени в современной поэтической картине мира (на материале англоязычной поэзии)	26
Бондарчук Л.Й. (Львів)	Метафоризована фахова лексика на зразок «golden parachute» та проблеми її англо-українського перекладу (на матеріалі дискурсу з економіки)	27
Бродская Е.Л. (Харьков)	Личные местоимения: проблемы и перспективы	28
Буренко Т.М.(Суми)	Особливості вираження процесуальності в англійській мові	30
Быценко Т.А. (Харьков)	Варьирование перформативных глаголов в прагматических разновидностях РА экспрессива в английском дискурсе 16-20 вв.	31

тривалості – (*der Tag, die Stunde*) – показує, що вона не завжди має пряму кореляцію з об'єктивними характеристиками кількісно сприйманого часу. Цим поняттям як показником фізичної довготи можуть відповідати цілі фрагменти життєвого світу людини. Так, *die Minute / die Sekunde* використовуються для опису повсякденного людського існування, а темпоральні кореляти *der Moment / der Augenblick* – для характеристики «надбуттєвого» часу. Лексичні індекси тривалості, навпроти, відрізняються високим ступенем метафоричності, можуть співвідноситися з часовими відрізками, наповненими емоційними імпульсами (*die schwere Stunde*) та характеризувати різні аспекти зовнішнього світу людини (*ein schwarzer Tag fuer Hamburger*).

2. Час з когнітивної точки зору – це особлива двопланова об'єктивно-суб'єктивна категорія, яку можна представити як специфічну форму пізнання світу і відображення дійсності, що поєднує в собі властивості реального (об'єктивного) і перцептуального (суб'єктивно відбитого нашою свідомістю) часу. Вона не тільки формує сприйняття індивідуумом світу, але і знаходить відображення в мові, тим самим виражаючи різні аспекти усвідомлення людського буття в мовних формах.

Сутність прямого мовлення в текстовій комунікації

Бехта І.А. (Львів)

Сутність прямого мовлення (ПМ) визнаємо через його розмежування у формах усної та текстової комунікації. Як загальномовне явище ПМ в усній комунікації, характеризується автентичністю мови мовця, позаяк текстова сутність ПМ визнається за різних методологічних засад: або як дослівна репродукція озвученого мовлення персонажа, або репрезентація внутрішнього мовлення. Однак репрезентація озвученого мовлення персонажа – найважливіша особливість ПМ, бо виділяє ПМ поміж інших форм репродукції персонажного дискурсу у тексті, де воно й надалі залишається дієвим засобом мовомислення.

Перелік ознак сутності ПМ охоплює автентичну репродукцію мовлення персонажа, репрезентацію вимовленого мовлення, експресивність, відображення дійсності через когнітивну перспективу персонажа, збереження дискурсивних особливостей. Ці ознаки прикметні його різновидам неоднаковою мірою. Їх сукупність визнається як атрибут характеристики. ПМ зазвичай трактується як форма персонажного дискурсу, яка репродукується у текст ремаркою наратора і відтворює мовомислення персонажа зі збереженням дискурсивних особливостей, через що формами ПМ вільно передається своєрідність індивідуального стилю мовця і воно справляє враження відтвореного буквально.

Набуваючи статусу композиційно-мовленнєвого феномену художнього тексту, ПМ літературних персонажів має низку суттєвих відмінностей від реального мовлення. Перша відмінність випливає з первинності категорії *наратор* як текстотворного фактора та вторинності категорії *персонаж*. Образ персонажа у системній сукупності елементів його структури є однією з форм актуалізації естетичної діяльності письменника засобами мови. Отож, його мовленнєву структуру вважаємо авторською репродукцією мовомислення людини. Інакше кажучи, якщо реальне мовлення має одного агента мови, то у художньому ПМ відбувається контамінація двох мовленнєвих агентів (реального та фіктивного) під знаком єдиної поетичної функції. Іншим параметром незбіжності розмовного мовлення та художнього ПМ персонажа – комунікативно-прагматичний. Характер вибору мовних елементів у реальному мовленні залежить винятково від ситуації та учасників спілкування, позаяк художнє ПМ

ісрархічно підпорядковане решті композиційно-сюжетних компонентів і художньому задуму автора, бо воно є лише частиною цілісної текстової структури. Це певною мірою впливає і на прагматико-комунікативне спрямування художнього дискурсу, який на відміну від звичайної двоспрямованої комунікації має ще й загальне односпрямування на адресата, яке встановлює адресант твору. Реальний монолог є комунікативно односпрямований, позаяк його мовленнєва актуалізація у художньому тексті надає йому характеру потенційної діалогічності, двоспрямованості: на образ «я» персонажа та на читача.

Суттєвою властивістю ПМ у художній літературі є двоголосся, яке виражається у власне ПМ і нарації, а також використання у ПМ розмаїтих мовних засобів для типізації персонажу. Вибір терміна *відтворюване мовлення* чи *пряме мовлення* зрештою є принциповим якщо дослідницьки розмежовувати, з одного боку, використання ПМ у розмовному мовленні ситуативного характеру, а з іншого – використання ПМ у художній літературі. *Пряме мовлення* у тексті – двоскладова конструкція, у якій воно начебто відтворює зміст й мовні засоби висловлювання особи, як один *голос*, і супроводжується ремаркою наратора, яка творить інший *голос* партитурного способу нарації, тобто, під загальномовний термін *пряме мовлення* підводимо три групи неоднорідних факторів, що мають статус: а) *мовної одиниці*; б) *мовленнєвої одиниці*; в) *одиниці тексту*. Орієнтація на виділення *мовного, мовленнєвого, текстового* різновиду граматики ПМ дає змогу збагнути не лише його (ПМ) структурно-семантичні ознаки, але й когнітивно-дискурсивний потенціал, що загалом набувають вагомого значення за функціонального підходу. Позатим, найзагальнішою властивістю всіх видів прояву ПМ, за наявності у кожного власної своєрідності, є їх композиційно-синтаксичний дуалізм у контексті текстової постмодерної комунікації.

Пропозиціональні відношення в рамках приєднувальних конструкцій і складнопідрядних речень

Богдан В.В. (Бердянськ)

Оскільки нами розглядається семантика двох різнорівневих одиниць – приєднувальних конструкцій (ПК) [Богдан В.В. 2000; Дмитренко В.А., Богдан В.В. 1999] і складнопідрядних речень (СПР), то в нашому дослідженні ми не можемо не проаналізувати пропозицію, яка є семантичною моделлю даних структур і ті нові значення, яких набувають ПК і СПР в контексті, при відображенні певної реченнєвої ситуації.

У лінгвістичних працях неодноразово наголошувалось на складності семантичних зв'язків і відношень між лексичними елементами. Тому, з метою максимальної об'єктивізації нашого семантичного дослідження вважаємо за необхідне оперувати в ньому не тільки логічними категоріями, а розглядати ПК і СПР у діалектичній єдності їхніх структурних і семантичних параметрів (засобів зв'язку і сенсентіальної співвіднесеності їхніх частин).

На думку дослідників тексту, сполучні засоби (СЗ) мають першорядне значення при визначенні семантично-синтаксичних (пропозиціональних) відношень між частинами складного речення. В основу визначення даних відношень у формальній структурі ПК нами було покладено спостереження академіка В.В.Виноградова про виконання СЗ більш широкого кола функцій при поєднанні одиниць, які вийшли за межі речення, ніж при поєднанні предикативних одиниць у СПР [Виноградов В.В. 1972]. Отже, звичайні в СПР відношення (обставинні, об'єктні, атрибутивні) в підрядних приєднувальних трансформуються в значення додаткової інформації та оцін-

ки. В ПК ці значення вже повністю домінують, і такі семантичні зміни є аргументом на користь нашої тези про семантичну варіативність ПК і СПР. Як ми встановили, для ПК з підрядними прислудувальними СЗ характерні такі пропозиційні відносини: додаткової інформації, уточнення, гіпотези, висновку, причини, наслідку, протиставлення і перелічення.

1) Значення додаткової інформації та уточнення подібні за своєю семантикою, а основу їхньої спільності складає сема сумніву, невпевності, яку часто виражають другі частини ПК і СПР. Незважаючи на те, що семантика значень додаткової інформації і уточнення дає реальну основу для їхньої спільності, в ній проявляються і відмінні риси. Якщо першому значенню відповідає розповідний тип висловлення, то другому – завжди питальний.

Другою відмінною рисою є можливість своєрідної градації значення додаткової інформації (позначення різного ступеня її точності), в той час як значення уточнення постійно має на собі однакову «печатку» невпевності й сумніву.

Третя головна відмінність між ними – різна синтаксична позиція, яку вони займають в НФС. Уточнення в вигляді кеситиву спонукає іншого співрозмовника до відповіді і має на меті отримання необхідної інформації. Звідси витікає неможливість постпозитивного розташування ПК і СПР з цим значенням в НФС, оскільки акт комунікації ще не завершено.

2) Між значеннями гіпотези та висновку також прослідковуються певні значенні паралелі. Але попри реально існуючу подібність, «закладену» в семантиці цих значень, розбіжності між ними не можуть не впадати в вічі, оскільки вони (як і значення додаткової інформації та уточнення) спираються не виключно на змістовий, але й на більш надійний формальний критерій – розташування в рамках НФС. Структура зі значенням гіпотези має або відкривати НФС, або знаходитись в медіальній позиції, даючи простір розгортанню думки. А для структури зі значенням висновку логічним є закрити НФС, тобто (перед)кінцева позиція.

3) Значення причини та наслідку одним із компонентів своєї семної структури збігаються зі значенням висновку. Їх досить легко виділити в підрядних структурах, оскільки існують спеціальні семантичні класи детермінантних СПР – причини та наслідку.

4) Значення перелічення і протиставлення. Перше з двох значень не викликає ніяких труднощів при ідентифікації в тексті. Воно характерне не тільки для сурядних, а й для підрядних речень, коли однорідні полісиндетичні конструкції ритмізують усе висловлення і «создають ефект спонтанності, присущей устной речи, благодаря своей «открытой» структуре, потенциально способной к неограниченному распространению» [Ветвинская Т.Л. 1990: 35]. Такі СПР з однорідними підрядними частинами можуть ускладнюватись формально і семантично настільки, що набувають в контексті нових значень, які не характерні для них у системі мови, утворюючи своєрідні задиопланові НФС [Прокопчук 1990: 61-62].

Характерною рисою субординативних конструкцій в англійській мові є відсутність спеціального СЗ для вираження значення протиставлення (на відміну від координативних, де таку функцію виконує *but*). Але відсутність такого маркера зі специфічними функціями не означає повну відсутність протиставно-зставних відносин у ПК і СПР. Досліджуючи варіативність протиставних структур у рамках складного речення, Г.С.Карпенко вказує на семантичне варіювання сполучника *but*, коли він може зближуватись у значенні з такими СЗ, як *if, that, unless, where, whereas, when, which, while, who* [Карпенко Г.С. 1990: 127-139].

Отже, в ПК, на відміну від СПР, стрижневими змістовими домінантами є адитивність та оцінка, які конкретизуються в таких пропозиційних значеннях: додаткової інформації, уточнення, гіпотези, висновку, причини, наслідку, протиставлення і перелічення.

Загальна характеристика аргументативного дискурсу

Богданова Т.О. (Запоріжжя)

Аргументативний дискурс – цілеспрямоване мовлення в соціально-регламентованій ситуації з метою створення когнітивного та/або аксіологічного унісону. Аргументативний дискурс включає мовні одиниці, мовні конструкції, елементи кінетики і проксемики, семіотизовані невербальні компоненти, екстралінгвістичні фактори, що враховуються і використовуються аргументатором з метою переконання адресата [1:3].

Аргументативний дискурс є засобом реалізації аргументації в комунікації. Аргументація являє собою комплексне явище, що стосується когнітивних, мовних і мовленнєвих механізмів. Причиною аргументації є когнітивний та/або аксіологічний дисонанс між комунікантами, метою – вплив на погляди й поведінку адресата, засобом реалізації – аргументативний дискурс. Логічний фактор аргументації характеризується відносною інваріантністю, а психологічний і лінгвістичний фактори варіюються в залежності від комунікативної ситуації [2:20].

Основними особливостями аргументативного дискурсу є:

1. Інтерактивність. Комунікація в будь-яких своїх різновидах передбачає наявність адресанта й адресата, що в самому загальному вигляді може бути представлено як опозиція «я – не я».

2. Спрямованість на ментальні процеси, цілеспрямований вплив на свідомість реципієнта. Вербально реалізовані когнітивні моделі адресанта (складовими яких виступають уявлення, відносини, цінності, процеси в пам'яті, схеми, асоціації, послідовності, які активно використовуються в аргументації) приводять до зміни онтологічного статусу знання в моделі світу адресата і тим самим реально або в перспективі впливають на процес прийняття рішень [3:41].

3. Співвіднесеність з соціокультурним контекстом. Категорія культурного контексту включає компоненти, які тією чи іншою мірою регламентують поведінку людини в соціальних контекстах різних типів і визначають структуру її діяльності за допомогою культурнозалежних структур цінностей [4:26].

4. Протиріччя та протиставлення. Протиріччя, що виражається в когнітивному та/або аксіологічному конфлікті, у зіткненні думок, є концептуальним стрижнем аргументативного дискурсу. Протиставлення як когнітивне моделювання повідомлення, як техніка переконання є відображенням протиріччя [5:101].

5. Логічне структурування інформації. Загальна прагматична установка на переконання припускає послідовний, логічний, несуперечливий виклад аргументів, доводів. Важливу роль у структуруванні інформації в тексті виконують прагматичні конектори та метатекстові конструкції.

6. Наявність аргументем. Під аргументемою розуміється контекстуально-залежна функція лексичних одиниць, здатних утворювати аргументативний фокус, задавати аксіологічну перспективу дискурсу на основі властивої їм аксіологічної сигніфікації, сприяти досягненню не тільки безпосереднього перлюкутивного ефекту, але й посткомунікативного впливу [5:112].

7. Наявність повторів. Використання різних видів повторів (напр., лексичного, граматичного, звукового) підкоряється загальній прагматичній установці на переконання і дозволяє утримувати увагу на предметі аргументації.

Отже, можна констатувати, що основні характеристики аргументативного дискурсу визначаються його прагматичною установкою на переконання.

Література

1. Белова А.Д. Лінгвістичні аспекти аргументації (на мат-лі сучасної англ. мови). – Автореф. ... доктора філол. наук. – К., 1998. 2. Старченко А.А., Бовао Ш.З. К вопросу